

Élet hívség.

Jelenések könyve II. 10. „Légy hiv mindhalálig és neked adom az élet koronáját“.

Életünk becses javak tárháza. Mélységes és kiapadhatatlan drága kincsek bányája. Már az ifju rejtelmes kijelentéseket hall az élet rejtett, de fölfedezhető drágaságairól. Lelkét csodálatos, ellenálhatatlan és tette készítő melegség hatja át.. Az élet megszeretése, az ahhoz való bensőséges ragaszkodás, a lelkesedés fokozódásának hatalmas rugói ezek a sejtelmek, majd tisztább meglátások, amelyek azok mellett a kincsek mellett tesznek bizonyyságot.

Lelkünk vágyakozással szomjuhozza és sokszor kérdezzük: miért rejtette a Gondviselés azokat a mélység mellett még sziklánál szilárdabb és csüggedést, pihenést nem ismerő erőfeszítésnek engedő zár alá.

Tusakodó, feleletet kereső kérdéseinkre az élet maga ad felvilágosító magyarázatot. Azoknak az életet magasztosító javaknak és kincseknek épen az ad fetbecsülhetetlen értéket, mert érettük most mély, sötét, ismeretlenség ölébe kell leszállanunk s ott véresre sebzett kezekkel, sziklabontó nehéz csákánnyal bontogatva a rétegeket; majd fölemelkedve a szédítő magasba és összes idegeinket emésztő erőfeszítéssel szárnyalni az ismeretlen felé, hogy aztán itt és amott akárhányszor az élet feláldozásával, felnyítsunk egyet azoknak a titkoknak zárai közül, amelyek megismerése legfőbb, legmagasztosabb célunk. Ha csak egy pillanatra is felednők ezt a szakadatlan és fokozódó küzdelmet követelő élet feltételt; ha megfeledkeznők, hogy szépségeivel, ragyogó színekkel ez festi előnkbe a magasztos célt: a legnagyobb tanító mester, az élet történelme figyelmeztetne; abból szólna felénk a lelkesítő kijelentés: „Ember küzdj és bizva bízzál“, akár mint alapigénkben olvastuk: „Légy hű mindhalálig s neked adom az élet koronáját“.

Az emberiség céljának a munkálása önfeláldozást követel. Az élet mindennapi örömei és kedvtelése, a testi és érzéki vágyak lehetőleg

szűkebb határok közé szorítása éppen olyan feltételek, mint a mélyre pillantó értelem és megalkuvást nem ismerő lelkesedés, kitartó akarat erő.

Ezek ismerése adja meg a feleletet arra a kérdésre, hogy miért veszi tiszteletteljes hódolat és sokszor rajongás körül azokat a szellemi nagyságokat és hősöket, akiknek kezökben látjuk a haladás, tökéletesedés zászlóját; miért, ha a mindent elfedő és megemésztő muló idő ezeknek nevét mind fényesebbé varázsolja és sokat, akiket koruk megvetett, mellőzött, kiemel a feledés sírjából és a történelem vezérlő alakjaihoz magasztosítja. Miért? azért, mert ezeknek szavuk átzendül a múlandóság távolán; mert szellemük átvilágít a sok mindent és mindenkít elnyelő feledés ködén, azért, mert ezeknek szívök dobogását sokan magukért történőnek érzik, mert nagy elméjük, lánglelkük érettük és előttiük világít és mert őket hallgatva és követve a magasztos cél felé vezető úton, mind szebb, derüesebb és kívánatosabb lesz az élet.

Ha szebb a virág, gazdagabb a kalász, szomjat oltóbb a forrás, felfrissítőbb a folyamok árja; hogyha közelebb emelkedik a föld az éghez; ragyogóbb pompában tündökölnék a csillagok; ha elsímulnak óriás sziklák s lépésnyi keskeny mederré szűkül a megmérhetetlen óceán; ha magasság és mélység közel érkeznek hozzánk s mi simogatjuk eddig titokzatos lakóikat, hogyha szétfoszlott a csodaszerűség és látó szemekkel nézünk a virradat ragyogásánál és a mi világunk szépségeit és gazdagságait ismerjük meg bennök; hogyha a fájdalom, a betegség szenvedései és jajjai apadnak, enyhülnek és a lelki egyensúlyt veszteségek ritkábban döntik az örület sötétségébe a nagyra hivatott embert; mindezeket és még hosszú sorát a dicsőség és diadal útját jelző győzelemnek, egytől-egyig azoknak a magukat feláldozóknak köszönhetjük, akik hívek voltak mindhalálig. Habár nem kényszerű szükség-szerűség az eszmények és magasztosabb örök értékű célokért a vértanúság, a martyr halál, mégis történelmi tény, hogy csaknem minden eszmény önfeláldozó és a rosszakaralú és értelmetlen tömeg által martírságra jutott hősökkel vált az emberiség közkincsévé és a jövő fejlődés világító fáklyájává. Megihletődött lélekkel állunk meg e történelmi haladást jelző kiemelkedő ezen oszlopok előtt. Eloszlott a sötétség! Ragyogó sugár-özönben dicsőülnek meg. Életemésztő máglyák tüze elhamvadott; vérrel pirosult keresztek elkorhadtak; mély sóhajokat, biztató reményt és tápláló hit prófétáját elnyelő mohos börtön falak összeomlottak. Kiléptek! közénk jöttek a keresztről, a máglya tüzéből és börtönök sötétségéből a sirok lakói.

Tudomány, művészet, erény, nagy eszmék áldozatos hősei ott járnak, prófétálnak, felvilágosítanak és lelkesítenek. Fejükön korona, amelyet a vadforrongások vihara még tündöklőbbé magasztosít. És akik-

nek lelkek utánad, érted szomjazott; Téged keresett és rólad mondott zengzetes próféciát, aki foglalhatja vagy minden eszménynek, elgondolható és sejthető fenységnek: ott hagyhattad volna-e őket, a te szentjeidet a feledés, az örök sötétség sirjába, akik nevedért és nevedben haltak meg, azoktól megtagadhattad volna-e dicsőséged kitöltését; akiknek éjjeli virrasztásuk és nappali gondjuk volt, hogy „legyen szent a Te neved, jöjjön el országod és legyen meg akaratom“, dicsőséged koronája nélkül hagyhattad volna-e?

Jöjj, te megindítóan emlékezetes nap és tégy bizonyosságot amellet, hogy „az Isten nem hagyja, hogy az ő szentje halált haljon“; hogy aki mind halálig hív, annak adja az élet koronáját“.

Mond meg nekünk megalázott és gyarló korszakban élő hit és szellem utódainak, hogy 1579. november 15 ike, mint amely nap Dávid Ferenc halálával nagy péntekünk lett, megérte a feltámadás husvétjét, hogy akit az emberi gyarlóságok sorozata Déva vár börtönébe kényszerített, gloriás fején hordozza, mind halálig való hívségéért, az élet koronáját.

Nyisd fel szemünket, hogy lássuk hitóriásunk diadalokban gazdagodó utján eszméi előtörését és magasba szárnyalását, hogy vegyük lelkesítőleg tudomásul, hogy „a kicsiny nagyra növekedett és ez egy ezerre sokasodott“.

De értsük meg azt is, hogy csak azok méltó utódai s vele együtt Jézus tanítványai, akik miképen Ő, lankadatlan erővel gyűjtik a tudomány, az ismeret kincseit, akik a tudás és a lélek kijelentésének fénye megismert igazságot félelem és tántorgás nélkül szolgálják, akik meghallják és életelvül fogadják az apostot biztató ígérését: „Légy hív mindhalálig és neked adom az élet koronáját“.

Ezzel emlékezzünk a nagyok közül kimagasló Dávid Ferencünkre, hogy mi is nyerjük el az élet koronáját. Ámen.

Örök küzdés.

Prédikátor XII. 15. „A dolgoknak summája mindezeket hallván ez: Az Istent féljed és az Ő parancsolatait megtartsad, mert ez az embernek földolga“.

Az az ember, aki a prédikátor könyvét írta, nagy és megrázó lelki élményeken mehetett keresztül. Mert ez a könyv egy olyan embernek lelki világát tükrözi vissza, aki sokat foglalkozott már az élet kérdéseivel, miértjeivel; aki belemélyedt az élet súlyos kérdéseinek vizsgálásába s feleletet keresett azon kérdésekre, hogy miért él az ember e földön; mi az, ami nem múlékony, hiábavaló és maradandó érték az ember életében, amiért élni érdemes és élni kell.

És az író, mialatt keresi a feleletet: bejárja e földi életnek széles mezejét, alászáll a léleknek mélységeibe. hullámszik az emberi érzéseknek szeszélyes tengerén, nagy és életbevágó erkölcsi kérdésekbe, világnézetekbe ütközik bele; aláhull a világmegvetésnek, a tagadásnak, a minden földi törekvést hiába valónak bélyegző gondolkozás lelket vesztető örvényébe; majd kiragadja magát a kételkedés és tagadás örvényéből s átcsap a hívés napsúgaras területére, hol Istenkereső lelke megtalálja az élet állandó, igaz értékét, célját és értelmét a dolgok summájában s amint ő azt hosszas lelki vívódás, tépelődés és bolyongás után végül is megtapasztalja, a dolgoknak summája ez: „az Istent féljed, az ő parancsolatait megtartsad, mert ez az embernek földolga“.

A Pr. könyvének első részében az író azt a lelki állapotot és világnézetet, helyesebben életfelfogást juttatja kifejezésre, amelyen majdnem minden ember keresztül megy az ő életének egy bizonyos időben. Rendesen az élet tavaszán, az ifju korban, amikor lelkünk egész tűzével és hevével keressük e kérdések megoldását, az élet célját, igazi tartalmát. Amikor forrongásban van a lelkünk, az értelmünk s rossznak, avultnak, tarthatatlannak látjuk a világot, a birodalmakat, társadalmakat, intézményeket s szeretnénk elseperni, megsemmisíteni mindent,

mert hazugnak, csalfának, hiábavalónak látjuk a földi dolgokat, amik nem nyújtanak az ember számára igazi, maradandó célokat, értékeket.

A Pr. írója is ilyen lelkiállapotban volt könyvének elején. Minden hiábavalóság és a léleknek gyötrelme: kiáltja a csodálatnak és kiábrándulásnak hangján. Micsoda haszna van az embernek minden ő munkájában, mellyel munkálkodik a nap alatt? Egyik nemzetség elmegy, a másik jő, a nap lenyugszik meg feltámad ismét, minden folyóvíz siet a tengerbe és a tenger mégsem telik meg. Elmúlik minden, majd ismét úja kezdődik. Hiába való a bölcsesség, hiába való a bolondság: egy a vége mindkettőnek, hiába való a földi gyönyörűség. Lám, Salamon király felette nagy dolgokat cselekedék, házakat, kerteket, gyönyörű tavakat, erdőket létesített; gyűjtött magának ezüstöt, aranyat, szerzett magának szolgákat, szolgálókat, éneklő férfiakat, asszonyokat. Naggyá lett, mindene volt és... hiába való minden, mert e földön még a királynak sincs biztonsága. Hiábavaló a gazdagság, mert „aki szereti a pénzt, nem telik be a pénzzel és aki szereti a sokaságot nem telik be jövedelemmel.

Jön egy szerencsétlenség, egy vihar, földrengés, odavesz minden, amiért az ember futott, fáradott.

Ilyen sötét hangon kesereg a Pr. a földi dolgok hiábavalósága felett. Ezért tehát nem érdemes munkálni, élni?

Ez a keserű hang ma is hallható sokaknak ajkáról. A célt, a valódi értékeket sokan nem tudják ma sem feltalálni az életben.

Futnak, fáradnak, törtetnek könny-, vér- és verejtékcseppeket hullatva az élet robotosai. Kunyhók, házak, paloták, tervek, álmok, légvárak épülnek nap-nap után az emberek világában s azután mulnak a napok s fel őrlődik és megsemmisül minden előbb vagy utóbb.

Ugy látszik sokszor, mintha megisméltődnék rajtunk a sisifusi végzet.

A régi görög nemzet történelmében olvashatunk egy ősrégét, amely Sisifusról, Korintus királyáról szól. Ezt a bűnös nagy királyt azzal büntette meg a végzet, hogy halála után az alvilágban egy nagy szikladarabot kellett, hogy felgurítson egy nagy magas hegynek a tetjére. A megbüntetett király minden erejét összeszedve, verejtékezve gurította felfelé a szikladarabot, de amikor felért volna épen a tetőre, a szikladarab visszagurult a hegy lábához és a szerencsétlen királynak ismét újra kellett hogy kezdje a munkát, amely ismét és örökké csak hiábavaló volt, mert a szikladarab ismét és örökké csak vissza gurult a mélységbe.

Mintha sokszor megisméltődnék rajtunk is a sisifusi végzet, magános, egyházi, faji életünkben.

Gyűjtjük a vagyont, dolgozunk, robotolunk érte, hogy célunka elérjük s akkor egyszerre jön valami csapás, elvesztünk mindent, visszahullunk, újra kell kezdenünk.

Egyházunk, fajunk életében küzdünk, áldozunk, hordjuk összekuporgatot kis pénzünket iskolára, kulturára, templomra, harangra stb. és egyszer csak jön valami végzet, csapás, háboru, földrengés s megsemmisült, széthullt minden, visszaestünk, újra kell, hogy kezdjük a a sisifusi munkát.

Igy hát hiábavalónak látszik sokszor minden törekvés. Hiába keresünk állandó, maradandó, valódi értékeket, célokat az életben: úgy látszik nincs értelme, értéke az életnek, az emberi törekvésnek, cselekvésnek.

De ez csak látszik. A valóság más más. A valóság az, hogy az ember életének igenis van értelme, értéke és célja. Igaz, hogy a földi alkotások megsemmisülhetnek, összeomolhatnak, de az embernek nem is az a legfontosabb, hogy terveit mindig megvalósuljanak, hanem az, hogy tudjon örökös és fáradhatatlan munkát végezni; hogy az alkotásnak, a küzdésnek, a cél felé törésnek vágyát akkor is érezze, amikor a szédítő magasságból aláhullott a sötét mélységbe, mint a sisifus köve.

Az emberi életnek az ad tartalmat, célt, értéket, hogy tud-e küzdeni, tervezni, alábukva is újra kezdeni. Így van az ember teremtvé. Az élő Isten felséges gondolata, hogy a mi földi hivatásunk legyen az örök küzdés, az örök felfelé, magasba törés. Az élő Istennek parancsolata és törvénye az, hogy küzdjünk a szépért, a jóért, az igazért, ha szenvednünk is kell. És a Pr. is megtapasztalta ezt az igazságot könyvének II. felében, ahol már nem nevezi az életet hiábavalóságnak és a lélek gyötrelmének, hanem azt mondja, hogy minden dolognak summája ez: „az Istent féljed, az ő parancsait megtartsad, mert ez az embernek fődolga“.

Ez az ember életének célja, értelme, igazi értéke. Az isteni parancs az, hogy lelked el ne merüljön a csüggedés, a hiábavalóság, a lemondás és tagadás gondolatába, hanem erős maradjon a csapások és csalódások tüzeiben is és felfelé törjön.

Tehát, ha küzdelmed céltalannak látszik is, ha olykor visszagurulsz a magasból, mint sisifus köve a szenvedések és csalódások mélységébe: ne csüggedj és ne dobd el magadtól az életet: vedd fel újra a harcot és kezd elől bízó és hívő lélekkel, mert ez az Isten parancsa és a dolgoknak summája.

Néz a tavaszban visszaköltöző madarat, miképen teljesíti az élet-hivatását, az isteni parancsot: százszor verd le fészket, amelyet építeni kezdett: meglásd százszor újra kezdi, mert neki kell a fészek, kell a munka, a küzdés: még a szenvedés és a csalódás árán is.

Kelljen hát neked is, mert ez a dolgoknak summája, ez az Istennek parancsolata, örök törvénye. Ámen.

Fekete Lajos,
fogarasi lelkész.

Egyházi beszéd.

Apostolok cselekedetei I. r. 6. „Uram! avagy nem ez időben épited-e meg Izraelnek az országot?”

A Mesterhez közelálók, evangéliumának egyenes örökösei, tanítványai ajkáról hangzott el először e kérdés. De mikor e kérdés elhangzott, akkor már a Mester messzelátó lelke betekintett jövő százak és évezredek életébe s maga elé varázsolta azt az országot, mely nem Izraelé, nem a filiszteus vagy moáb pogányé, hanem a mely az Istennek országa. Elfeledve a samariabeli asszony ama szavát: „zsidó létedre mi módon kérsz tőlem vizet?” — látta az örökélet vizének forrásait felbuzogni s e források mellett megpihenni és felüdülni az élet utain elfáradtakat s látta az összeomlandó jeruzsálemi templom helyett a mindenütt jelenvaló Atyának lélekben és igazságban való imádását. Maga elé varázsolta s látta azt a világot, melyben az emberek szeretik és megértik egymást; látta az embert, mint valóban Isten képét és hasonlóságát s mint a magában Isten fiát felismerő erkölcsi lényt.

Bár a tanítvány nem erre az eszményi világra gondolt — mi megértve a Mester gondolatát — nem kérdezhetjük-e újra, hogy vajjon nem lenne-e alkalmas ez az idő Istenországának felépítésére?

Nem kérdezhetjük-e annál is inkább, mivel az emberiség jobbainak annyi vesztett reménye, annyi vérbe és könnybe fullasztott lelkesedése s annyi összetört, porrá vált vagy hammuvá égett szent ereklyéje, sirhantja felett keresnünk kell a tülekedő, sokszor hitetlen világban a Mester alakját?

Aggódva, figyelve kell kérdeznünk, hogy az önző, kalmár zsivajban meghallhassuk: „Isten országa ti bennetek vagyon”. Kérdezzük meg a Mestert, de nem a Zebedeus fiainak anyja naív kívánságával, mert ha így kérdezzük, úgy csak meg nem értett jelszó az Isten országa s csak egy szomorú, pusztá történelmi tény a Jézus vére hullása.

Mi bennünk van hát Isten országa? Hát miért oly sivár és bol-

dogságnélküli az élet? Miért üres, tartalmatlan? A felelet kézenfekvő! Mindaddig nincs nemesebb tartalma az életnek, míg az egyik hiuságból, a másik önzésből Krisztus jobb- avagy baljára kíván ülni, míg a földi kincsek drágábbak a lelkieknél, amíg szertartás, ceremonia csupán az Isten tisztelete; a míg az emberiség szívében nem fog cselekvésre indító érzéssé válni az emberszeretet.

Ennek pedig már itt lenne az ideje, mert nemcsak a múlt, de a jelen is szomorúan figyelmeztet, hogy a kínai kőfalnál is erősebb lelki-bástyákkal kell körülvenni és megerősíteni Isten országa annyiszor megtámadott épületét!

A hamis, üres jelszavakkal dobálózó, álfilozófiával érvelő világemberének kezébe adni a könyvek-könyvét, hogy ebből tanulja meg „megadni a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami Istené“. Hogy Jézus örökbecsü evangéliumából tanulja meg, hogy az ember Istennek, a legfőbb erkölcsi tökéletességnek gyermeke.

I.

Az emberiség ismert történetéből megállapítható, hogy az ember lelkének mindig volt egy szükségérzete és hogy e szükségérzet kielégítésére mindig kereste a szerinte megfelelőbb módokat. Volt egy vágyakozása, egy magasabb, egy először csak sejtett, ismeretlen hatalomhoz való közeledésre. Ez a szükségérzet, ez a vágyakozás eljuttatta az embert Isten létének hitéhez, elvezette Isten imádásához. A megismert Isten tiszteletére oltárt, templomot épített és azon áldozatot mutatott be. Világosan beszél a vallástörténelem az Isten imádása különböző módjairól, de ma is elmondhatjuk-e, hogy az Istennek lélekben és igazságban való imádása, valóság?

Az indusnak imádkozó gépe, egy-egy oszlop szent rajongásához hasonló önsanyargatás; a fanatikus beduin hangos — Allah! — kiáltása, a körmenetek tömege, még mindig nem jelentik Isten országát.

Vagy ha építünk szép, diszes templomot, égbenyuló tornyot; áldozunk diszére a művészet remekeivel és kincsházunk arányaival s ugyanakkor másik kapzsi kezünkkel nem nagyon válogatjuk módját a szent hajlékra adott kincsünk visszaszerzésének. A templomrabló bünös reménnyel vizsgálja a kegyszereket őriző templomajtó zárait s képzeletében már kezében tartja a templom elrabolandó kincseit. Megépítjük a templomot és a háboru romboló szelleme istállóvá változtatja. Fel-szenteljük az Ur dicsőségére a harangot és az orgonát, de Faraó így szól: „Kicsoda az Ur!?”

A gyermek megtanulja édesanyjától az ima szavait s azt ismételteti is a nélkül, hogy megértené az imádság fontosságát. Menti azon-

ban a gyermeket a gyermekkor fejletlensége és ártatlansága, de mi mentheti a férfi hitetlenségét és sokszor kihívó istentagadását, istenkáromlását!?

És most vajjon nincsen-e elég okunk, hogy ne csak kérdezzük, hanem építsük is ez időben az Isten országát? Kiáltó szükségek hívják az embert Isten országának építésére, az Atya akaratának és céljainak munkálására. Hívják az embert, hogy munkálja Istennek az emberbe helyezett akaratát. Hívják az embert, hogy a gyermek szeretetével és bizalmával közeledjen az Atyához; meggyőződve legyen arról, hogy a pacsirtadalos barázdákban, kattogó gépek között vagy a tudomány komoly csarnokaiban, mindenütt az Atya szemei vigyáznak rá és kezei áldják s az élet utain bárhol megpihelve vallja Jákóbbal: „bizonyára jelen vagyon itt az Ur“ s vallja azt, hogy minden kis porszem nem egyéb, mint az „Ur hajléka, a mennyország előcsarnoka“. Higyje és vallja az ember azt, hogy az ember nem csupán a világ gépezetébe helyezett s egy örökkévaló erő által hajtott kerék, hanem olyan öntudatos munkás, aki felelőssége érzetében, lelkiismerete által tudja jutalmazni vagy büntetni saját magát. S mikor az ember ide tudott emelkedni, akkor saruját leoldva így szól: „Szólj Uram, mert hallja a Te szolgád!“ Ekkor az ima többé nem üres szavak elmormolása, hanem az öntudatos léleknek Istenhez vágyódása, szent hódolata.

II

Az erkölcsi öntudat magaslatára emelkedett ember már nem kérdi, hogy mely idő alkalmas vagy szükséges Istenországá építésére. Már nem várja Jézustól, hogy Ő építené ez országot, hanem meglátja, hogy Isten országa építéséhez letéetett az a szeglet kő, mely megingathatatlan s aki Jézus, a Krisztus. Nem kérdezi, hogy „mit cselekedjünk atyámfiái, férfiak!?“ hanem a Simon példájára magára veszi ha kell a Jézus keresztjét vagy kezébe veszi a korbácsot, hogy a jog és igazság csarnokaiból, az Istenimádás szent helyeiről kiűzze a galambárusokat és pénzváltókat s ha lelke nem lett volna, mégis elég erős minden kísértés legyőzésére, nem buvik el Ádám módjára, nem akarja elfeledezni mások bűneinek bokros sűrűségével saját lelke meztelenségét, hanem igaz megbánással így szól: „Atyám, vétkeztem ellened!“

Tudja az ember, hogy nem a törvény írott betűjének, hanem első sorban saját lelkiismeretének, Isten e földi helytartójának s ez által az erkölcsi világrendnek tartozik felelősséggel. Ez az ember ítéletében nem tul szigorú, sőt visszaadja a bűnös asszonynak lelkenyugalmát s megtartván e veszendő lelket, odakiáltja a gőgös farizeusoknak: „Olyanok vagytok, mint a festett koporsók!“ Így nem fedezi el a farizeus bűnét, de megtudja jutalmazni a „kevesen hív szolgát“.

Magába tekintve, figyelmez arra, hogy miképen sáfárkodik a neki adatott talentumokkal s gyűjti a kincseket az örökéletre. Nincsen sem ur, sem szolga, nemes vagy szababos, nincsen ellenség vagy idegen, csak az Isten képére teremtett ember — az embertestvér.

De hol vagyunk még ettől a felfogástól, ettől az állapottól? Valóban itt lenne az ideje az emberiség erkölcsi öntudatra ébredésének, Istenország megvalósításának. Ideje lenne annál is inkább, mert a történelmen vastag gyászlepellet bevont vörös vonalként húzódik végig a vérfolyam, melyet a testvérek ontott ki. Ideje lenne, hogy az emberiség uralkodói, vezetői előtt a tömegek ne golyófogónak használtassanak fel s az apostolok ne neveztesse nevetésre méltó ábrándozóknak, rajongóknak, hanem teremtenek egy boldog életet az Isten országában!

„Avagy nem ez időben“ kell-e építenünk a Mester lelkével az Isten országát? A kérdés teljesítése sürgős. „Tudakozzátok az irásokat!“ mert abban vannak letéve a módok és eszközök. Aki ezekkel él és dolgozik, már Isten országában van. Ámen.

Bartók Endre,
ádamosi lelkész.

Hősök ünnepén!...

1926. évben katonai és polgári hatóságok s ezrekre menő hallgatóság előtt, hősök temetőjében elmondva.

Aki emlékezik — az egy darabkát a lelkéből áldoz a multnak, az megbecsüli a jelent s készíti a jövő utját. Megemlékezni a kiváló szellemekről, a nagy jellemekről, a tudomány és haladás világító fáklyáiról, akik a maguk önfeláldozásával és hősiességével az emberiség életutján nagyot és örökbecsüt alkottak, ez lélek áldozás a multnak, a hálás utódok részéről.

Megemlékezni a feláldozottakról, a névtelen milliókról, a néma hősekről, akik nagy szenvedések, nyomasztó bűnök, tengernyi könny és gyötrellem árán vért s életet áldoztak — az utókornak szent kötelessége!

E sírok az önfeláldozásnak, a hősiességnek, de ugyanakkor az emberi szeretetlenségnek és meg nem értésnek égbekiáltó emlékoszlopai!

Ez az ünnep nem a diadalra jutott eszmény, hanem a szenvedésben mártírrá magasztosult halott katona ünnepe. E nap nem a beteljesedett nemzeti álom diadalmas éneke, hanem napja a vezeklő „mea culpa“-zásnak s zokogó gyász-zsolozsmája az örökké arató halálnak. Minden elesett sírja előtt boruljunk hát le e megszentelt pillanatban. Legyen fájdalommal teljes számunkra a marașesti hős emléke, ki életét áldozta forrón szeretett hazája védelmében. Boruljunk le a magyar-székely baka fölülmulhatatlan hősiessége előtt, aki a világ minden frontján pazarul tékozolta drága életét. Emlékezzünk a rajnamenti szőkegyermek ifjura, aki a trikolorra sóhajtotta ki lelkét s a vörös kokárdáját szuronya hegyére tűzve elesett orosz muzsikra és hajtsuk meg előttük ugyancsak a fájdalmas kegyeletnek a zászlóját, mert egyformán szentnek tudott volt előttük a cél, amelyért harcba rohantak, egyformán nagy volt fölük a kötelesség kívánta áldozat és egyformán halottak ők!

E némán beszédes sírok örök igazságokat rejtenek magukban, de nem a legyőzöttek s nem is a győzők igazságát, hanem az örök béke,

a megváltó szeretet megvalósítása parancsszavának igazságait, amelyeknek betartása nélkül ránk nézve hiába élt életünk eszménye, az ember Jézus.

Ez igazságok betartása nélkül hiábavaló a mi emlékezésünk, hiábavaló a mi zarándoklásunk, mert e néma hősök áldozatát nem értjük meg soha!

Legyünk hát e pillanatban mindannyian egyenlők a gyászban, legyen ez az ünnep mindannyiunk fájdalmas ünnepe!- S e fájdalom szakítsa át a nemzetek és társadalmi osztályok válaszfalait és hadd ömöljön úgy össze a sok színű könny, mint ahogyan összeölelkeznek a tömegsirok hősi halottainak ellenséges népek földjéről összesodort hamvai!

Járjuk be képzeletünkben a világ jeltelen sirjainak végtelen sorát a fájdalomnak, tengernyi szenvedésnek nagypénteki kereszttel jelzett néma dombocskáit s emlékezzünk a nagy szenvedések névtelen milliói-ról azzal, hogy szeressük s értsük meg egymást s legyen ezen a földön mindannyiunk számára olyan egyforma az élet joga és igazsága, mint amilyen egyforma a halál, hogy ezen a világon a világ legfőbb titkának, a szeretetnek soha el nem hervadó virágaiból közösen font koszoru legyen e néma, névtelen hősök nagy áldozatához méltó emlékjel!

Legyen áldott a föld, amely befogadta, a hant, amely takarja őket, legyen örökké áldott emlékezetük! Ámen.

Weress Béla,
petrozsényi lelkész.

Általános lelkészközi közgyűlésen.

(Kolozsvár, 1927. nov. 5.)

„Bölcs teremtő szent Úr Isten, szentelj meg minket lelkünkben“, kik jöttünk, hogy lelkek találkozásánál érezzük lelked égi ihletését s így hitünk dolgaival foglalkozva, országodért imádkozzunk és munkáljunk. Lelked érintésére megnyílik ajkunk s szólja örök jószágodat, hirdeti irgalmadat, terjeszti mélységes szeretetedet. Magasság és mélység dicsőségedet hirdeti, az élet utai mindenütt jelenléteodről beszélnek. Ha megszámlálhatatlan égen a csillag, földön a porszem, tengerben a vízcsepp, megszámlálhatatlanok testi és lelki ajándékaid is. Hol remény csillan meg a romok felett, hol a csüggedt ember új biztatást nyer, hol az élettől fáradt emberi kebelben vágy, óhajtás támad a jó, a szép után, hol a mindennapi küzdelemben veritékcsöpp szenteli meg az élet nehéz útait, Te jó Istenünk mindenütt ott vagy, életet adsz, biztatsz, bátorítasz, megáldasz, megengesztelsz. Nemcsak régen szólottál égő csipkebokorból, hanem szólasz ma is kosszánk lelkünk tiszta vágyódásaiban: szent ez a hely, melyen munkáltok, éltek, oldjátok le szivetekről az önzés, harag, irigység földi saruit, hogy a szeretet foglalja el azok helyét. Tűzzel érintetted hajdan prófétáid ajkát s úgy hivtad el őket országod munkásaivá, mi úgy érezzük, lelkünket égeti szent tüzed, hogy kicsiny egyházunk s ezáltal országod örök eszményet, hitét, reményét, békéjét, igazságát, szeretetét terjeszthessük, hogy így legyen valóban az ember gyermekeddé. Szent fiad is - szólt mihozzánk, vegyük fel az ő keresztjét, mely terhes, de gyönyörűsége, s úgy kövessük őt, ne csak a boldogságban, örömben, jólétben, hanem... s főként megkisértésben, megpróbáltatásban, küzdésben. Ő megmutatott Téged, Atyánkká tett, mi is látni, érezni akarunk Téged jó Atyánk, hogy dicsőítsünk és magasztaljunk egész életünkben.

Kötelességünk, hivatásunk szólit, ösztönöz: „készítsétek az Urnak útát, söpörjétek az ő ösvényét“ s mi hányszor tapasztaljuk, hogy a

„lélek kész, de a test erőtlén“. Kishitűek vagyunk, akaratunk gyenge, csüggedünk, reménytelenkedünk. Sóhaj kél ajkainkon: nehéz az élet. Kisért a világ. De Jézushoz száll gondolatunk, megjelenik életutja emlékiünkben s a mindennapi örök kenyérharcban oly jól esik hallanunk: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem a Te igéddel, mely a Te szád-ból származik“. Világi hiuság, kincs, hir, gyönyör, fény, hatalom, erő kisértőkként minden pillanatban feltűnnek körülöttük, bennünk, leselkednek, tépik, szaggatják lelkünket, hogy megejtsenek, hogy bálványait az életnek észrevéve, előttük hajoljunk meg, kísértsünk Tégedet, de újból megjelenik nagy Mesterünk s szól: „ne kísérsd a te Uradat Istenedet és csak Őt, egyedül Őt imádjad“.

Téged imádunk. Előtted borulunk le ez órában is, midőn szent fiad hívására felemeljük a mi szemeinket és látjuk, mily sok az aratni való és mily kevés az arató a lelki élet nagy mezején. Hitetlenség, igazságtalanság, szeretetlenség konkolyait kell külön választani a hit, igazság, szeretet tiszta búzájából. E munkához kérjük Uram erődet, hogy az emelje fel, szentelje meg lelkünket, hogy hivatásunknak élve, keressük országodat, hogy mindenek megadassanak nekünk. Add Jézus szeretetét szivünkbe, megbocsátását keblünkbe, hogy az élet útain széjjel járván, sebeket gyógyítani, fájdalmat enyhíteni, vigaszod szólni, csüggedőknek új reményt hirdetni tudjunk. Nagy vallásalapítók halódva írta börtöne falára bizó lelkének hívő szavait, örök reményét. Szelleme hadd jelenjen meg körülöttünk s írja föl keblünk falára kitörülhetetlenül, elfeledhetetlenül: „semmi fel nem tartóztathatja az igazságot útjában“. Gondviselésed jó Atyánk kísérje aggódó szeretetünket, minden lépésünket. Örök tökéletességed elérhetetlen távol lebeg előttünk, de segíts, hogy Jézus tanítása szerint megközelithessük azt. Engedd, hogy az legyen eledelünk, hogy elhivónk, jó Atyánk a Te akaratodat cselekedjük ne csak összejövetelünkben, hanem egész életünkben. „Szállj szivünkbe, szállj lelkünkbe“ jó Istenünk és szólj, mert várják... hallják szolgálid s Te is hallgasd meg őket most és mindörökké mi Atyánk, ki vagy... Ámen.

Székely Tíhamér,
m.-sárosi lelkész.

Nagypénteki.

Népek Istene, kiről dicsőítve beszélnek a csodálatos események és fenséges tünemények nagyszerű egymásutánjai; akiben megtalálta az emberi tudat minden dolgoknak végső okát, örök s változhatatlan forrását; kiben a kétkedések viharát keresztül küzdött lélek sejtelmes öntudattal megnyugszik s rendületlen hittel vallja, hogy csodálatosak az Urnak útjai, végére mehetetlenek az Ő bölcsességének cselekedetei. Oh csak ez az emlékekben megszentelt nap is, melyet gyászos betűkkel jegyzett fel a hit angyala a hivek számára: avagy nem a Te dolgaid csodálatosságát s bölcsességed mélységét hirdeti-e? S ki tudja az emberek fia közül, hogy hányadszor győzetett meg s tiportatott a földre s lett némává téve az igazság, a jog és szeretet addig, amig elnémulának az Idvezítőnek, a Jézus Krisztusnak örök élet beszédét hirdető ajkai? Hányadszor gázolt az ártatlan, igaz, az emberiség önfeláldozó barátjának vérében a dühös gonoszság addig, amig az „ember fiának“ vére alá hullt a borzasztó keresztfáról; és azóta, hogy a Golgotha a gyálat, fájdalmas emlékek gyászos helye lett; hogy Jézus az Atyának kezébe ajánlotta az ő lelkét: ki jegyezte fel mindazokat a helyeket, melyeket a máglya, a börtön, a pallos, a kereszt — gúnyhahotája között az igazság ellenségeinek — a martirok feltörő sóhaja, imaszerű zsolozsmája Golgothákká magasztosított; ki tudja nevét is a Te szentjeidnek, akik bizonyosságot tettek életük és haláluk által az igazság mellett, miképen Ő, a mi Urunk, akit ezen a napon a lélek és szív fájdalmával gyászolunk.

Óh örök Isten! ne ítélj meg minket, hogyha megdöbbenve állunk meg és Jeruzsálem leányaival együtt elsirjuk busulásunk könnyét e gyászos emlékek fölelevenedése pillanatában; ne tudd fel, ha bámulattal és csodálattal állunk meg a Te nehéz kínokat szenvedő szentjeid az emberiség dicsőültjei, az igazság bajnokai, a bűnösök megváltóinak keresztjei alatt, börtönök ajtóinál, máglyák lángja távolában; s megrendülve kérdezzük: hol az igazság őrizője; s ha tekintetünk a messzi multról a körülöttünk mozgó jelen eseményekre téved s megisméltődni látjuk a multak eseményeit: Oh ne hagyj el vesznünk a kétségek ör-

vényébe; szabadíts meg a hitetlenség éjszakájától. Taníts meg minket... hiszen előttünk a múlt, az események s azokba szent szózatod, hogy a kereszteké, a börtönöké, a máglyáké a diadal; a jövő dicsőségének és tökéletességének ezek az alapjai; azok, akik elhullanak, akik áldozatul estek. Beszélj nekünk s győzz meg, miképen a Jézus keresztje alatt vigyázó, elmélkedő kalmárt, hogy azok, akik az igazságért úgy halnak meg miképen Jézus, úgy imádnak Tégedet, a szenvedés tüzében égő sebeikre ez a balzsam; hogy a szeretet szavaiban vesznek bucsut „feszítsd meg“-et kiáltó embertársaiktól: nem veszhetnek el örökre, hanem diadalmasak lesznek eszméikben, győzedelmesek hirdetett igazságaik által s dicsőültek a hitnek hatalmában. Oh taníts, hogy Te reád ismerjünk, a Te akaratodat lássuk s azon megnyugodjunk. Te pedig hozd ki az igazak igazságait, dicsőítsd meg a Te választottjaidat az időknek végéig. Amen

Nagypénteken délután.

Elhangzottak már ajkairól az utolsó igék! Oh mily magasztosak, mily dicsők valának! Hanyatlásában, haldoklásában is örökéletnek beszéde csendült hülő ajkairól Végső lobbanása lelkének talán még magasztosabb vagy talán összoglalatja volt vallott, cselekedett elveinek, eszméinek és parancsolatainak Dicső sugár! Örökfényű, csodás ragyogásu nap! Pályád kezdetén, amidőn a magas delelőn fénylettel, áldás, élet, újulás sugárzott körülötted. Utolsó sugarad is oh mily csodás! A szeretet, a hit; a testvériség és fiúság eszménye testesült meg: „Atyám bocsáss meg nekik“; „Atyám a Te kezeidbe ajánlom lelkemet“.

Istenünk! ily nagy lélek végső lobbanásánál csodálattal telve állunk meg s bár a veszteség feletti fájdalom ránehezedik lelkünkre, mégis nevedet áldva imádkozzuk, hogy adtad őt nekünk s benne megmutatod, hogy mily nagy, dicső, valóban Istennek fia az ember.

Nagy, dicső, Istenfia, hogyha eltántorodás nélkül járja az élet-igazság utjait; hogyha szemei arra a magasztos eszményre néznek, akihez mind közelebb-közelebb érkezni a legfenségesebb kötelesség és emberi hivatás; hogyha elkerüljük diadalmas győzelemmel a bűn kísérleteit és megtámadásait. Isten fiai vagyunk és maradunk, hogyha kezünkkel kezdedhez kapaszkodunk, lelkünkkel lelkedet öleljük és jó Atyánk, Istenünk, hogy zengzetes vagy fuldokló imában könyörgünk a dicsőség ragyogó napjaiban hozzád, aki egyedül vagy imádandó; a szenvedések sötét éj-

szakaiban: „Atyám, ha lehetséges muljék el a keserü pohár, azonban a Te akaratok szerint legyen“.

Tudjunk fölemelkedni ahoz, aki azért jött és lett áldozat, hogy legyen nekünk út, élet és igazság; hogy legyen szabadság és lelki váltásra példaadónk.

Óh add tanulságunkra ezt a gyászos emlékű napot, amelynek reménységre indító sötét éjszakája dicsőséges husvéti reggelre hajnalodik s a halottak feltámadva a Te dicsőségedre, akinek nevére szálljon áldás mindörökké. Ámen.

Lőrinczy István,
vallás-tanár.

Hétköznapi ima.*

Örök felség, hatalmas Isten, mennyei édes jó Atyánk! Az áhítatnak megszentelt érzelmei, vallásos hitünknek mélységes vágyódásai emelkednek Hozzád! Hozzád, kinek létele örök, hatalma korlátlan. Hozzád, kinek jósága, szeretete a mai napnak felderültével ismételten nyilatkozik szivünk dobbanásában, lelkünk vágyódásában. Oh, mert, hogy tudunk szeretni szülőt, testvért, gyermeket, felebarátot, hogy vágyunk lelkünknek szárnyain Hozzád emelkedni, hogy serkent a kötelesség teljesítésnek vágya, hogy hitünk megtisztult világában egy szerető, gondviselő Atyát látunk tebenned — a te áldott jóságodnak, Atyai szeretetednek tulajdonítjuk.

Jóságod, szereteted, mint biztató, bátorító erő sugárzik reménykedő gyermekeid felé a napnak reggeli, üde fényében; a fűszálon csillogó harmatcseppnek gyöngyeiben, az ég tiszta kékjének magasságában, a föld hegyeinek és völgyeinek gazdag terményeiben. A reggeli levegőnek csendes susogása jóságodat, szeretetedet csókolja mosolygó arcunkra, a fák lombkoronái közül a madársereg vig dalában hullámszerűen jóságodnak árja gyermekeid fülébe, a munkába siető ember lelkiismeretének nyugodtságában jóságod, szeretetednek megnyugtató fénye tükröződik vissza, az élők nagy világában jóságodnak, szeretetednek ereje áraszt fejlődést, haladást. Magasság és mélység, halmok és völgyek mind tanubizonyságai, hangos hirdetői a te jóságodnak Örök felség, hatalmas Isten, mennyei édes jó Atyánk!

Ha szivünket a fájdalom, a keserűség tépi, marcangolja; ha szenvedéseknek keserves kálváriáját járjuk, ha megbánt az irigység, megszégyenít az álnokság: a te jóságod, mint mentő angyal mellénk áll s a hitnek erejével, biztató hatalmával zengi fülünkbe az ígét: „Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk, — megaláztatunk, de el nem veszünk“ II. Kor. IV. 9.

Ha munkálkodásunknak mezején a megaláztatásnak szép virágait

* Járay Béla-féle pályadíjat nyert dolgozat.

szedjük, ha lelkünk a boldogság örömrzésénél telik meg, ha a békeség olajágának enyhet nyujtó árnyékában haladunk kitüzött céluk felé, tudjuk, érezzük, hisszük, hogy mindezek kegyes megnyilatkozásai a te áldott jószágodnak örökéletü Isten, mennyei édes jó Atyánk!

Mint a csillagok ragyogása mellett a föld elrejtett sötétsége, mint a nap királyi fénye mellett — a gyertyának gyenge, halvány világa: úgy tünik fel az isteni jószág, szeretet mellett a gyarló embernek jósága, szeretete. Oh, mert miként a nádszálat ide s tova hajtogatja a vihar, úgy támadja, tépi emberi lelkünket a gyarlóság. Az erény, az igazság, mint vitéz harcos állandóan küzd a szenvedélyekkel, a számtalan kísértővel, de sokszor, igen sokszor kénytelen visszavonulni, hogy megszegyenüljön az Isten képeére teremtett ember. Az élet nehéz viszonyai számtalan terhükkel reánk omlanak, mindenütt csak baj, szenvedés vesz körül. Segítségért hangzik szavunk, de segélykiáltásunk süket fülekre talál barátainknál, a gazdagoknál, a boldogoknál. Az iskola, az anyaszentegyház védelmet, segítséget kér s az emberek ridegen zárják el szívüknek jóságát, a szeretet gazdag forrását. Vajha mindannyian megtudnók érteni, emberi rendeltetésünk, hivatásunk magasabb voltát, vajha öntudatra tudna ébredni az elnémitott szeretet, a lebilincselte jószág. Vajha szüntelen a szemünk előtt lebegne a názáreti nagy mester az ő nemes szívének megnyilatkozásában, jó cselekedeteinek gyakorlásában. Ezért imádkozunk hozzád öröklétü Isten, mennyei édes jó Atyánk s hitünknek megszentelt érzelmeivel kérünk, töltsd ki minden gyermekedre lelkednek örök jóságát, szeretetednek nagy erejét. A mai napnak munkásságában vezérelj a te jószágodnak, szeretetednek hatalmas erejével. Jelöld meg lelkünk nemes érzéseiben az irányt, az utat, melyen haladva tudunk boldogulni s boldogítani.

Vezérelj munkásságunkban kies mezőkön s ha testünk ereje a fárasztó munkában lankadna, vezess a hitnek nyugtató óázisára.

Az élet kérdéseinek megoldásában adj okos értelmet, hogy cselekedeteinkben ne az emberi vak szenvedély, hanem a komoly megfontoltság, a jószág és szeretet legyenek az irányítók. Némuljon el az irigység, a féltékenység, hozza meg szép virágait s teremjen hasznos gyümölcsöt a szívnek jósága, a szeretetnek mindenek felett uralkodó ereje.

A munkának mezeje, a pihenésnek helye legyen a szeretetnek, a békességnek édes otthona.

Jó Atyánk, Istenünk! taníts meg szeretni őszinte, mély, lángoló szeretettel. Az emberi lelkeket melengessed a szeretetnek soha ki nem alvó lángjával, hogy az emberi jószág nyilatkozzék meg a szegények, az elhagyottak gyámolításában, a haza, a nemzet, a vallás szeretetének gyakorlásában.

Jó Atyánk, Istenünk! állj mellénk segedelmeddel, Atyai jószággal a mai munkánk teljesítésében, hogy jól cselekedve, békességben élve, megnyerjük a jót, mire vágyunk, mit szent buzgalommal kérünk szent fiad, a Jézus Krisztus nevében. Ámen.

Nagy Béla,
segesvári lelkész.

Az „Unitárius Szószék“ 20. éve.

Az 1927. évvel az „Unitárius Szószék“ című folyóiratunk XX. évét töltötte el, amely körülmény egy kis visszatekintésre ad alkalmat. Itt mindjárt feltűnhetik, hogy a XX. évről írok s a Szószék ez évi füzetein XXI. áll. Csakhogy ez téves jelzés, ami onnan eredt, hogy a Szószék 1923. évi 1., 2. füzete XVI. évfolyam jelzéssel s ugyanazon évi 3., 4. füzete XVII. évfolyam jelzéssel jelent meg. Ezért az évfolyamok száma eggyel kevesebb s így helyesbitendő is a következő évfolyamnál.

Az első kötetet (valószínűleg nem is gondolva tovább folytathatására) 1896. évben szerkesztette Simó János sepsikőröspataki lelkész, mint az unitárius lelkészi karnak a „Millenium“ emlékére kiadott beszédgyűjteményét. A lelkészi kar, amelynek akkor sem volt „aranya és ezüstje“, szellemi kincseivel ünnepelt s abból hozott áldozó emléket. Élén a Főtisztelendő Püspök urral 61 lelkész 81 dolgozatát adta át a nyilvánosságnak. Annak idején a budapesti lapok elég rokonszenvvel fogadták, köztük a Pesti Hírlap is. Nehány egyszerű és kisebb lélegzetű beszédetől eltekintve, sok értékes, még ma is színvonalon álló, jó beszéd van benne. A kötet elé irt „Előszó“-t így végzi a Főtisztelendő Püspök ur: „Vajha olyan fogadtatásban részesülne „Unitárius Szószék“-ünk, hogy hazafiui lelkesedésünkből fakadt eme kis hajtás ne maradna csak emlékeknek, hanem egy oly termékeny élőfává nőné ki magát, amely évről-évre meghozza gondos ápolás mellett még fejlettebb gyümölcseit az Istenország számára“. De ez óhaj és felhívás után bizony csak elaludt a leányzó és szunnyadozott tiz évig, míg aztán az 1906. évben tartott általános lelkészköri gyűlés életre hívta, tovább folytatását elhatározta, szerkesztőknek megválasztotta Deák Miklós szentmihályi, Vári Albert székelyudvarhelyi, Balázs András kénosi lelkész-társainkat, akik 1907. évben negyedévi füzetekben kiadták annak II-dik kötetét s azóta (eltekintve az 1919. és 1920. évektől) minden évben megjelent kisebb-nagyobb terjedelemben.

Most említett lelkész-társaink szerkesztették a II.—V. kötetet. A

VI dik kötettől már Bölöny Vilmos székelyudvarhelyi, Deák Miklós szentmihályi és Ürmösi József homoródszentpáli lelkészek szerkesztik egészen a X-dik kötet 2-dik füzetéig, a X-dik kötet 3 ik füzetét Deák Miklós és Ürmösi József szerkesztik, a negyedik füzetet egyedül Ürmösi József szerkeszti s azután is ő a XVII-dik kötet bevégzéséig. A XVIII. kötettől (illetve helyesbitve: a XVII-dik kötettől) Balázs András dérzi lelkésztársunk szerkeszti.

Az V-dik kötet Dávid Ferenc születésének 400 ik évfordulója alkalmából a mult nagy papjainak van szentelve, azoknak egy-egy munkáját közli, így: Dávid Ferencnek, Válaszúti Györgynek, Enyedi Györgynek, Gelei Árkosi Benedeknek, Szentábrahámi Mihálynak, Gejza Józsefnek, Fehérvári Sámuelnek, Kriza Jánosnak, Sándor Istvánnak, Kiss Mihálynak, Gyöngyösi Istvánnak, Péterfi Sándornak, Albert Jáuosnak, Rédiger Gézának, Derzsi Károlynak.

Kimaradtak: Lázár István, Szylveszter György, Szász Mózes, Koronka Antal. (Ez utóbbinak egy beszédét egy későbbi kötetben közre adta unokája) A XX dik kötet az 1925. évi lelkészi továbbképzőn tartott tudományos és gyakorlati irányu felolvasásokat foglalja magában, az akkor mondott biblia magyarázatokkal és imákkal.

Az I-ső kötet íróit és dolgozatait, az V dik kötetet és a XX-ik kötet felolvasásait figyelmen kívül hagyva, a következőket látjuk: 106 írónak 762 dolgozata jelent meg. Ezekből prédikáció: 313, még pedig ujévi 7, virágvasárnap 2, husvét 21, áldozói 8, pünkösti 13, aratási 2, őszi hálaadási 7, Dávid F. emlékűnnepélyére 7, adventi 6, karácsoni 16, ó-évi 4, templom szentelési 2, beköszöntő 5, kibucszó (reliquia) 1, lelkészi jubileumkori 2, bérköszönő 3, együtt 106. Ezekon kívül van: farsangi, böjti, husvét előtti, tavaszi, nyári, őszi, iskolai év kezdetén, adakozásra felhívó, Brassai emlékűnnepélyére is. A nagy többség vasárnapra való.

Biblia magyarázat 8, torony, harang és orgona szentelési beszéd 5, zászlóavató 3 (egyik ima) 3, lelkészi beiktató 4, konfirmációi agenda 7, urvacsorai agenda 68, esketési 28, keresztelési 34, nyári tanítás 14, ekklezsia követés 1, temetési beszéd 40, temetési óráció 48, siremlék leleplezési 4, temetési emléksorok 1, ünnepi ima 27, templomszentelési ima 1, vasárnapi ima 27, nagyheti ima 48, nemzeti ünnepre 3, hadbavonuló imája 4, halotti ima 39, elmélkedés 7, szemle 20, lapszemle 2.

A „Szószék“-ben szereplő írók és dolgozataik: Vezet Németh István 78 dolgozattal (közötte 57 ima), utána Bölöni Vilmos 41 dolgozattal, Kovács Lajos 33, Ürmösi József 29, Csifó Salamon 27, néhai Szász András 26, Ütő Lajos 25, Ürmösi Károly 24, néhai Győrfi Ferenc 22, Vári Albert 20, Benczédi Pál 19, Árkosi Tamás 18, Péter Sándor

16, néhai Deák Miklós, néhai Ürmösi Kálmán, néhai Mózes András, idős Sándor Gergely, Balázs András, Kiss Sándor, néhai Orbán Lajos 15—15, Dr. Boros György 14, Gál József 13, néhai Fazakas Lajos 12, néhai Raffaj Domokos, Balázs Ferenc, Székely Tihamér 10—10, Zoltán Sándor 9, Sigmond József, Dr. Kiss Elek, Benedek Gábor, Kovács Imre 8—8, néhai Kiss Aladár, néhai Gál Miklós, néhai Ajtay János, Báró József 7—7, néhai Boór Jenő, néhai Demeter Dénes, néhai Simén Domokos, Keresztesi Dénes, Dr. Varga Béla, Bálint Ödön 6—6, hárman 5—5, négyen 4—4, nyolcan 3—3, tizenhárman 2—2 és harmincheten 1—1 dolgozattal. Itt megjegyzem, hogy a kétszeri beszéd pályázatból 7 beszéd íróját nem sikerült megtudnom s azokat íróik neve után nem tudtam számításba venni.

Most a dolgozatokról kellene írnom érdemlegesen. De ezt a homiletika elméleti tudósainak hagyom, akik megtehetnék ezt, feltüntetve az esetleges hiányokat s megmutatva, ha szükség, a helyesebb irányt.

Csak általánosságban jegyzem meg, hogy eltekintve a terjedelemben néhány hosszú beszédétől és tartalmasságban néhány könnyebb fajsúlyú beszédétől, a többiek jó, sőt nagyon jó és értékes beszédek. A közelebbi évfolyamok éppen kiválóak is tulnyomó többségükben.

Ugy a magyar irodalomnak, mint a sajátos unitárius irodalomnak nyeresége. Nyelvezet, kifejezés, forma és gondolat tekintetében is állandó az előhaladás, a fejlődés. És az írók névsorát áttekintve, úgy látom, hogy 25—30 lelkes írói készségére ösztönző hatással is volt, de még eddig csak a kisebb számra; mert a ma élő lelkesek közül még mindig vannak huszan olyanok, akik egy árva dolgozattal sem szerepelnek a Szószékben, bár van hozzá tehetségük és vannak huszan olyanok is, akik csak kevés dolgozatot adtak közre, holott több is telnék onnan.

Kivánatos, hogy a Szószék tovább éljen, fejlődjön, haladjon, írásra késztesse, kényszerítse, beroszdásodni a tehetségeket ne engedje, hanem az értékes szellemi termékeket évről-évre közkinccsé tegye.

Adjon az Isten ehhez kedvet, kényszerítő erőt a jelenlegi szerkesztő urnak!

Fiatfalva, 1927. november-21.

Geréb Zsigmond,
lelkész.

Gyakorlati prédikációtan.

(D. Martin Schian: „Praktische Predigtlehre“ c. munkája alapján).

Ürmösi József theol. m. tanár.

Találó német meghatározás, melyet találó magyarsággal így lehet kifejezni. Eddig a theol. akadémiákon „egyházi szónoklattan“-t adtak elő és „szónoklati gyakorlatokat“ tartottak, holott abban a szónoklattanban tulajdonképpen a prédikáció írásáról, szerkesztéséről stb. volt és van szó.

Schian is a fenti címen ismertető könyvében — mint később látni fogjuk — elismeri azt a tényt, hogy elmúlt az idő, melyben a „homilétika“ és a „rhetorika“ egyet jelentett. De kapcsolat van közöttük: a prédikáció beszéd, a prédikátor szónok. Aki ezt nem akarja elismerni, épen olyan oktalanul cselekszik, mint az a tanító, ki vallást tanít és a vallástani módszert nem veszi figyelembe. A prédikáció a szónoki-beszédnek egy faja.

Midőn Schian ezt megállapítja, ezzel nemcsak elismeri, hanem utat is mutat arra, hogy a szónoki beszéd ezen fajával szükség, hogy különösebben is foglalkozzunk

Az alábbiakban megkísérlem a német protestáns gyakorlati theológiai irodalom e kiváló jeles írója fenti munkájának ismertetését. Az a modern és igazi szabadelvű felfogás, mely Schian professzor munkáiban s különösen ebben is megnyilvánul, nemcsak hasznára és előmenetelére fog szolgálni ez irányban szegény egyházi irodalmunknak, hanem a német szabadelvű theológiai irány e jeles terméke élvezetes és iránytmutató lesz ezzel a tárggyal foglalkozni szeretők számára.

A fordító.

Bevezetés.

Megfontolás tárgyává teendő, hogy vajjon a prédikáció az istentisztelet keretében az őt megillető helyet foglalja-e el? E vizsgálódásnál szabaddá kell tennünk magunkat minden hagyományos felfogástól

és előítélettől, kritikai módszer alkalmazása szükséges. Ezért hálásan kell fogadnunk minden észrevételt, jóakaratu tanácsot, mely az istentisztelet átalakítására és a prédikáció lényegére vonatkozik.

Azonban annak a felmerülő sok reformtervnek kialakulását, megvalósulását nem várhatjuk meg, mert nekünk addig is prédikálnunk kell. De erre a várakozásra a prédikátornak nincs is szüksége, mert ő nem liturgus, ő reformálhat akkor is, ha minden egyéb a régiben marad. Ezért arra kell törekednünk, hogy adott viszonyok között olyan jól és hatásosan tudjunk prédikálni, amint ez csak lehetséges. Hogy érhetjük el ezt?

Miképpen kell, hogy ma prédikáljunk?

E kérdésre lesz felelet adva e munkában

A prédikáció feladata ma látszólag nem olyan jelentős, mint a régebbi korban volt, akkor, amidőn a prédikáció volt a nép egyetlen szellemi tápláléka s az emberek más lelkiülettal és vágyal hallgatták, mint ma. Abban az időkorban pedig, midőn a népet ugyszólván kényszerrel hajtották a templomba, akkor a prédikációval akartak sok mindent elérni. Manapság, midőn a prédikátor csak kevés számú hallgatót lát a szószéke alatt ülni, komolyan kérdezheti, érdemes-e ennyi hallgatónak prédikálni? Még ott is, hol tömött sorokban ülnek a padokban, kérdésbe jöhet, van-e hatása az igének? Az agitációs, izgató beszédeknek a legtöbbször igen nagy hatása van; de a nyugodt, intő vallásos beszédeknek nem mindig. Prédikációnk hatásáról igen szerényen kell, hogy ítélkezzünk.

De mindezek ellenére is a feladatunk mégis fontos! Már csak abból a szempontból is, hogy egyik hivatali kötelességünket minden esetben teljesítsük olyan jól, amilyen jól csak lehet. És mégis nem csupán csak ezért! Nekünk ma is abban a meggyőződésben kell élnünk, hinnünk kell abban, hogy a jól szerkesztett, alkalmas prédikáció eljut ma is a nép lelkéhez s meg van a megfelelő hatása.

Gondoljuk el azt az eshetőséget: Milyen lenne annak az egyháznak a helyzete, amelynek lelkészei olyan rosszul prédikálnának, amilyen rosszul csak tudnak?

Pedig a jól prédikálás nem könnyű feladat! Hatásos eredménnyel beszélni mindig csak született szónok tud. De a lelkészek hány százaléka ilyen? És mennyiszor kell, hogy a lelkész prédikáljon! Faluhelyen 60—70-szer, sőt még többször évenként. Már *Harms Claus* azt a kívánságát fejezte ki, hogy egy fiatal, kezdő prédikátor csak minden 14 napban kellene, hogy prédikáljon, de minden vasárnap: igen sok. Ha ezen változtatni nem tudunk, ez mutatja, hogy milyen nehéz prédikátornak lenni. Honnan vegyen annyi új tárgyat és sok gondolatot, mikor a hallgatósága is csaknem mindig ugyanazon emberekből áll?

Az is nehezzé teszi a prédikálást, hogy ahhoz *hangulat* is kell! De kinek van minden alkalommal hangulata a prédikáláshoz? Ha a vallásos alaphangulatot, mint szükséges tényezőt, fel is tételezzük a prédikátor részére, számtalan olyan életkörülmény jön elő, melyek kiközzentik a prédikációhoz szükséges hangulatból: pl. gyermeke betegen fekszik, ezer bajjal, gonddal aggódik a szeretett életéért. S mialatt alig tud erőt nyerni arra, hogy beszélgetni tudjon, a szószékbe kell állania.

Aztán megfontolandó körülmény az is, hogy kinek van olyan vegyes hallgatósága, mint a prédikátornak? Faluhelyen ugy kell prédikálnia, hogy a földesur és szolgálja, városban a tanár és szolgálója nyerjen lelkiépülést a prédikációból. Ezeknek mind vallást kell, hogy prédikáljon. A vallás pedig olyan tárgy, mely könnyen elvont gondolatmenetbe öltözködik s igen nehéz szemléltető formában megjelentetni. És mégis a prédikátornak — ha a szivekben nem akarja holtá tenni a vallást — az elvont tárgyalást kerülnie kell!

Végezetül még egy különös nehézség áll fenn a *theologusokra* nézve. Az újabb theologiai felfogás szerint képzett lelkészek olyan hallgatója lehet, kik az evangéliumi igazságok ősi formáit, felfogásait tanulták s a bibliát a régi orthodoxia szemüvegén át olvassák. Szörnyűsége munka az ilyeneknek a keresztény hitet új felfogásban, de a régi tartalommal hirdetni.

Ezt a sok és nehéz feladatot akarjuk megvilágítani. Nem állítunk fel nagy elméleteket. Mindamellett nem maradunk a nagy általánosságoknál. Mindenütt az általános életviszonyokból indulunk ki, hiábavaló üres ideálok nem lelkesítenek. Különös figyelmet akarunk fordítani arra a szükségességre, mely a prédikátorok számára a mai tudományos theologiai s főleg a biblia kritikai felfedezések folytán állott elő. E téren számtalan olyan kérdés van, mely sohasem hangoztatható elég sokszor. Akit ezen kérdések érdekelnek és égetnek, azokat szeretettel üdvözlöm.

A prédikáció alapföltétele.

1. §. A prédikáció feladata.

1. A prédikáció és az istentisztelet.

A prédikáció, mint istentiszteleti beszéd, az istentisztelet keretébe kell, hogy beilleszkedjen. A gyülekezeti ének, imádság, bibliaolvasás egy teljes kerekded egésznek kellene, hogy képezzen. Az egész istentisztelet pedig kell, hogy alkalmazkodjon: a helyhez, időhöz, gyüleke-

zethez. Tehát nemcsak a prédikációnak kell a környezethez alkalmazkodnia, hanem az egyházi éneknek és a liturgia többi részének. A kölcsönösség törvénye kell, hogy érvényesüljön. Ének, ima, bibliaolvasás, prédikáció tökéletes harmoniában hangzó hangokkal kell, hogy kihangoztassa a keresztény élet meggyőző bizonyosságát.

2. A prédikáció tartalma.

Mi képezheti a prédikáció tartalmát? A felelet rövid: *az evangélium.*

„Evangélium!” Ezt lehet szűkebb értelemben is venni. Mi azonban már túl vagyunk azon az időn, melyben az evangéliumot és „a tiszta tant” felcserélték. Mi tapasztaltuk, hogy az „evangélium” nem jelent egyet a bibliai „textus” kiválasztásával.

Andreas Hyperius, kit Steinmeyer és utána mások is, egy kis tulajdonsággal, a „homilétika prófétájának” neveztek, a *prédikációt népies írásmagyarázatnak* nevezte. De hogy lehet írásmagyarázat és népies az olyan beszéd, melyben alig van az evangéliumból valami? A tétel ilyen megállapításánál hiányzik az írás és a gyülekezet közötti minden kapcsolat. Azt mi is tudjuk, hogy a racionálisták ama csoportja, mely pusztán erkölcsöt vagy gyakorlati hasznosságot prédikál, tévedésben volt. Az erkölcs, helyesen értelmezve, az evangéliumhoz tartozik olyan bizonyosan, mint a hegyi beszéd az új testamentumhoz. De az erkölcs valóság nélkül nem evangélium.

És éppen a felvilágosodás emberei (akik között a *piétisták* uttörő munkások voltak) vezettek minket a helyes utra. Ők tisztán felismerték, hogy az *evangélium-hoz vallás* tartozik, nem *theologia*. Ezen az alapon határozták meg *Spalding* és *Steinmeyer* a prédikáció feladatát; és ha két ilyen tekintély ebben megállapodik, akkor már beszélhetünk általános meghatározásról — mondja Schian.

A vallás és *theologia* teljes szétválasztása lehetetlen; a megkülönböztetés — legalább bizonyos fokig — lehetséges és ez a megkülönböztetés, legalább bizonyos fokig, az elválasztáshoz is vezet. Mi az evangéliumot amennyiben lehet, a *theologiai* felfogás kötöttsége alól feloldjuk és csak vallásos értelemben prédikáljuk. Ebben meg van már a felelet ama legnehezebb kérdésre, mely a prédikációnak a tudományhoz való viszonyáról szól. *Nem theológiát, hanem vallást.*

De fennmaradnak még egyes kérdések. A mi sajátos értelemben tudományos, az nem való a *szószékbe*. Pl. a régi egyh. atyák műveinek latin vagy görög nyelvű idézetei, a milyeneket — Schian tapasztalata szerint — még az újabb időben is megtettek egyes prédikátorok. Azonban, mint Schian megítéli, ilyennemű tudományos diszt csak az a prédikátor engedhet magának, ki egészen eltévelyedett.

Ha mindig tisztán meg lehetne állapítani: hol kezdődik a tudományosság és hol szűnik meg a vallás. De hol van ez a határ? Mi az evangélium vallásos tartalma? A szűztől való születés? Arra ma nem igen lehet számítani, hogy valaki helyeselje. Jézus testi feltámadása? Sokan vannak, akik erről és az üres sirról prédikálnak. Vagy az evangélium valami olyan *husvéti igehirdetést* kíván, mely a testi feltámadást megtagadja? Vannak haladók, kik ezt helyesnek tartják.

Mindezek a kérdések korunk égető kérdései. De általános kielégítő feleletet, sajnos, nem lehet adni. Aki egész kereszténységét Jézus testi feltámadásának *tényére* alapítja, az ilyenek erről kell, hogy prédikáljon, tekintet nélkül arra, hogy mások előtt felfoghatatlannak látszik, hogy mikép alapíthat valaki mindent egy ilyen dátumra? Tehát a tételt így állapíthatjuk meg: „*Minden prédikátor tartsa magát szigorúan ahhoz, ami számára az evangélium vallásos jellegéhez tartozik*“. Vegye figyelembe, hogy ő gyülekezetének kell, hogy szolgáljon; ezért állítsa mindig előtérbe azt, ami az egész gyülekezetre előnyös, háttérbe azt, ami az egyesekre helyes, de a többségre visszatetszőleg, esetleg botránkoztatóan hat.

Még a szószékről való tudományos kritizálásról kell, hogy említést tegyünk. *A kritikai tudományosságnak nincs helye a szószékben* — mondja ki az ítéletet Schian. A prédikátor a hit valódi helyes támaszait kell, hogy megmutassa; azokat a terheket, melyeket még gyakran ma is az Isten után vágyódó lelkekre reáznak, le kell, hogy vegye; hangoztatnia kell, hogy a hit semmiféle törvényt, még a hittételek törvényét sem tudja elviselni; az értelem a ker. vallás igazi bensőséges lényegét kívánja, tehát ennek felébresztésére van szükség. Minden más tudományosság, ami ezen felül van a prédikációban csak a „gonosztól“ van. Vezessen a vallás; ahol igaz vallás van, ott a gyöngéd érzés mindig különbséget tud tenni az evangélium és a tudomány között. Ez a gyöngédség minden egyes kérdésben a végső fokon döntő tényező.

3. A prédikáció és a gyülekezet

Kinek prédikálunk mi az istentiszteleten? *Keresztény gyülekezetnek*. Tehát nem pogány, zsidó vagy nem keresztény embereknek. Aki oda megy, érzi, hogy ő keresztény. Kivételek lehetnek, de azok most nem jönek figyelembe. Tehát nem gondolhat prédikátoraink közül senki arra, hogy úgy beszéljen, mintha egy afrikai pogány gyülekezet volna előtte. De mégis hányszor meg nem történik, hogy a buzdító-téritő prédikátorok, evangélium magyarázók ilyenek látják a ker. gyülekezeteiket; a meg nem tért tömeget megtérésre akarják serkenteni. Amerikában virágzik ez a téritő-prédikáció faj; *Moody* és *Finney* voltak mesterei; ná-

lunk ez a kisebb szekták közösségi mozgalmában virágzik. Mi elutasítjuk.

Azt azonban sohasem szabad elfelejtenünk, hogy mi ker. gyülekezetnek kell, hogy prédikáljunk, de azt sem, hogy ezen ker. gyülekezet igen sok tagja az igazi keresztény eszménytől eltávolodott.

Hallgatóságunkat úgy kell, hogy tekintsük, mint keresztényeket, de mint olyanokat, kik nem csupán az üdvösség megszerzéséért mutatnak „ünnepélyes vidámságot“, hanem szívük ellenállását készségesen legyőzik és a kereszténnyé lehetőség akadályait az utból szívesen elhárítják. Ne feledjük, keresztény gyülekezet van előttünk, de árnyoldalaival, fogyatkozásaival.

Ha ebből a látószögből tekintjük őket, ez igen nagy jelentőségű, mert akkor világos a cél, hogy mi hatni akarunk rájuk prédikációnkkal. A missziói prédikációnak az a nagy előnye a gyülekezeti prédikációval szemben, hogy a misszionárius nem felejt el soha, hogy ő el akar érni valamit. A gyülekezeti prédikátor ezt a legtöbbször elfelejti és ez az oka, hogy művészi prédikációt készít, mely a fület gyönyörködteti, de arra nem gondol, hogy a gyülekezetet kellene építenie, előbbre vinnie.

Aki el akar érni valamit, szabja beszédét a egészen hallgatóságához. Azt a misszionáriust, ki a kínaiaknak akar prédikálni anélkül, hogy valamit tudna róluk, helyzetükről, erkölcsükről stb. kinevetnék. Nem így kellene-e tennünk az olyan prédikátorokkal, akik az „evangéliumot“ rendszeres (gépies) általánosságban akarják prédikálni? Az ilyenek mindig az evangélium „ugyanazonosságával“ kérkednek, mely minden időkor emberei számára alkalmas. Ugy van, az örökkévaló Isten ugyanaz minden időkor emberei számára, de ő különböző időkben, a különböző embereknek nagyon különbözően beszél. Nem irt fel egy pár „tárgyszerű“ mondatot (tételt) a fellegekre, hogy rábizza az emberekre, miképpen akarják felhasználni, hanem az egyikre lesújt szeliden, a másokra más egyebet mér. Szolgáinak vajjon nem ezt kell-e utánozniok? Ismerjük mindnyájan a lelkigondozás azon elméletét, mely a lelkészi feladatnak csak az igehirdetést és a templomi szertartás végzését tartja, de ezenkívül az egyesekre — a hivekre teljességgel nem gondol. Ilyen felfogás némely körökben a prédikációról is uralkodik. Az ige prédikálása — ez minden.

(Folyt. köv.)

Előfizetések nyugtázása

(1927. szept. 21—1928. febr. 1-ig.)

1924-re: Dr. Szathmáry Miklós, Lőrinczy Dénes Torda, Gombási János 60—60 L.

1925-re: Petrozsény, Toroczkószentgyörgy, Firtosmartonos, Aranyosrákos, Bágyon, Kövend, Sinfalva, Torda, Szind, Dr. Szathmáry Miklós, Lőrinczy Dénes Torda Mátyus Gergely, Dr. Ferenczy Géza, Gombási János, Kozma Zoltán 80—80.

1926-ra: Kolozs, Petrozsény, Várfalva; Székelykeresztur, Lupény, Toroczkószentgyörgy, Firtosmartonos, Teol. akad. könyvtára, Alsójára, Bágyon, Kövend, Sinfalva, Torda, Alsófelsőszentmihály, Szind, Unitárius Koll. könyvtára, Raffaj Zsigmond, Vári Albert, Dr. Szathmáry Miklós, Ütő Lajos, Dr. Kiss Elek, Dr. Boros György, Benczédi Domokos, Barabás Miklós, Dr. Ferenczy Géza, K. Nagy Árpád, Kozma Zoltán, Dr. Borbély István, Siménfalva, Dombó 100—100 L., Kiss Sándor, Gál Gyula, Gálfi András, Pataki András, Mátyus Gergely, Pethő Kálmán, Keresztesi Dénes, Lőrinczy Domokos, Zoltán Sándor, Szén Mihály, Ürmösi József, Árkosi Tamás, Kisgyörgy Imre, Végh Benjámín, Kovács Lajos, Veres Béla, Máthé Sándor 20—20 L.

1927-re: Szentábrahám, Székelyderzs, Kolozs, Petrozsény, Várfalva, Szentgerice, Székelykeresztur, Datk, Héviz, Brassó, Lupény, Sepsiszentkirály, Toroczkószentgyörgy, Firtosmartonos, Nyomát, Fiátfalva, Medesér, Alsójárai D F. Ifj E, Teol Akad. könyvtára, Szentivánlaborfalva, Nyáradgálfalva, Unitárius Koll. könyvtára, Korond, Siménfalva, Dombó, Kiscolymos, Raffaj Zsigmond, Vári Albert, Csifó Salamon, Dr. Szathmáry Miklós, Ifj. Sándor Gergely, Ütő Lajos, Dr. Kiss Elek, Lőrinczy István, Gál Mózes, Dr. Boros György, Gálfi Lőrinc, Dr. Varga Béla, Benczédi Domokos, Dr. Ferenczy Géza, K Nagy Árpád, Lőrinczy László, Szent-Iványi Sándor, Major Sándor, Rédigér Geza, Kozma Zoltán, Kelemen Árpád, Máthé Zsigmond, Dr. Pázsint Mihály, Dr. Borbély István, Gyulai Árpád, Osváth Gábor, Bedő Árpád, Gvidó Béla, Barabás Miklós 100—100 L. Magyarsáros 20 L.

1928-ra: Fiátfalva, Dombó, Lőrinczy István 100—100 L.

Hadházy Sándor közpénztárnok utján 48 lelkész után 1927. I., II. negyedre 1105— L. III. negyedre 1200— L.